

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Kulturmiljöenheten
Louise Törnvall

Beslut

1(3)

2013-11-25

432-1189-13

Arno Unge
Braxenbolsvägen 20
742 50 Hargshamn

Angående väckt fråga om byggnadsminnesförklaring av Källörsskolan samt badhusparken och Källörsgrundet, Östhammar 52:6 och Östhammar 7:14, del av, Östhammars kommun, Uppsala län

Beslut

Länsstyrelsen *avslår* Er framställan om byggnadsminnesförklaring av Källörsskolan, f.d. societetshuset, samt badhusparken och Källörsgrundet i Östhammar.

Redogörelse för ärendet

Ni har väckt frågan om byggnadsminnesförklaring av byggnaden och kulturmiljön i skrivelse till Länsstyrelsen den 25 februari 2013. Länsstyrelsen har under utredningstiden besiktigat byggnaden och låtit Upplandsmuseet göra en vårdutredning (Upplandsmuseets rapporter 2013:12).

Länsstyrelsen har den 21 maj 2013 träffat fullmäktiges AU i Östhammars kommun samt medverkat vid informationsmöte den 5 juni 2013 i Östhammars missionskyrka. Vid dessa tillfällen har vårdutredningen och principerna för utredningen av en byggnadsminnesförklaring och byggnadsminneslagstiftningen presenterats. Länsstyrelsen har även tagit del av konditionsbesiktningsprotokoll m.fl. underlag som belyser Källörsskolans byggnadstekniska status.

Motivering

Östhammars badhusaktiebolag bildades 1882. Källörsskolan byggdes 1885 som societetshus. Genom en tillbyggnad av en gavelveranda med två torn år 1907 fick byggnaden den huvudsakliga karaktär den har idag. Societetshuset byggdes kontinuerligt till allt eftersom Östhammars popularitet som badort ökade. Under 1910-talet blomstrade badortslivet med ca 400 badgäster årligen vilket präglade den då relativt lilla orten Östhammar både ekonomiskt, kulturellt och socialt.

1927 började societetshuset vintertid användas som skola och badhusrestaurangen drevs parallellt i byggnaden fram till 1951. Därefter tog skolverksamheten helt över byggnaden och fortsatte fram till 2005.

Byggnaden uppvisar interiört en hög grad av bevarade ursprungsdetaljer från byggnadens olika tillbyggnadsskeden. I många fall är dessa dolda under senare tiders skivtäckning. I delar av byggnaden har planlösningsförändringar gjorts. Exteriört har dörrar, fönster och fasadpanel i stor utsträckning bytts ut medan takarkitekturen är oförändrad.

Till badanläggningen på Källörstomten hörde varmbadhus, kallbadhus vid Källörsgrundet som nåddes via spångar, gymnastikhus och parkanläggning med musikpaviljong samt ångbåtsbrygga. Av badhusparkens byggnader är, förutom societetshuset och gymnastikhuset/badläkarens mottagning, inga bevarade. Lottastugan har ingen dokumenterad anknytning till badverksamheten. Tomten har dock kvar viktiga

grundläggande strukturer: stenskoningen där ångbåtsbryggan låg, gångbroarna ut till Källörgrundet, den öppna parkytan med uppvuxna träd, bland annat en allé i områdets norra gräns. Den nya skolpaviljongen, uppförd på 1990-talet ligger på platsen för det gamla varmbadhuset och är på så sätt väl inpassad i badortsparkens äldre struktur.

Källörsskolan står sedan 2005 oanvänd och byggnaden är i stort behov av upprustning. Den västligaste tillbyggnaden från 1956 har stora fuktproblem med microbakteriell påväxt och ev. inte möjlig att bevara. Byggnadens äldre delar har däremot stomme, tak och grund som bedöms vara i gott skick, Mängden bevarade originaldetaljer och fotografier gör att det finns goda förutsättningar för återställande av dessa delar av byggnaden till ett dokumenterat äldre skick.

Länsstyrelsen kan, enligt 3 kap. 1 § (1988:950) lagen om kulturminnen m.m. (KML) förklara en byggnad, som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde, för byggnadsminne.

Länsstyrelsen konstaterar att Källörsskolans/fd. societetshusets och badhusparkens värde för Östhammars lokalhistoria är mycket stor. De vittnar på ett lättförståeligt sätt om badortsepoken under 1800-talets senare del och 1900-talets första hälft. Societetshuset var i det sammanhanget en central plats för sällskapslivet. Badlivet vid denna tid är också ett uttryck för riksintresseområdet för kulturmiljön, Östhammars stad. Byggnadens roll som tidigare skolbyggnad har också medfört att många av dagens östhammarsbor har en stark relation till byggnaden.

Länsstyrelsen gör bedömningen att Källörsskolan med den omgivande strukturen i badhusparken och vid Källörgrundet skulle kunna anses motsvara KML:s krav om synnerligen märklig med hänvisning till sin lokalhistoriska betydelse och skulle därmed formellt kunna byggnadsminnesförklaras.

Byggnadens ägare, Östhammars kommun, har tagit ställning till att låta riva byggnaden och kan därmed inte anses vara en villig byggnadsminnesägare. Att tvinga fram en byggnadsminnesförklaring mot ägarens vilja bedöms inte som ett konstruktivt sätt att bevara dess kulturhistoriska värden. För att framgångsrikt rusta och vårda kulturhistoriska byggnader och miljöer krävs fastighetsägarens intresse och vilja till en förvaltning och utveckling som är anpassad till kulturmiljöns egna villkor. Det är mycket svårt att åstadkomma med tvång. En byggnadsminnesförklaring mot ägarens vilja innebär också förmodade ersättningsanspråk från staten.

Med hänsyn härtill avslås framställan om byggnadsminnesförklaring.

Enligt 3 kap. 19 § andra stycket lagen om kulturminnen (KML) mm får beslutet överklagas endast av Riksantikvarieämbetet.

I handläggningen av detta ärende har deltagit landshövding Peter Egardt beslutande, och antikvarie Louise Törnvall, föredragande.

Peter Egardt

Louise Törnvall

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Beslut

3(3)

2013-11-25

432-1189-13

Kopia till:

Östhammars kommun, Kommunfullmäktige, Box 66, 742 21 Östhammar
Östhammars kommun, Tekniska förvaltningen, Box 66, 742 21 Östhammar
Östhammars kommun, Stadsbyggnadskontoret, Box 66, 742 21 Östhammar
Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 Stockholm
Upplandsmuseet, S:t Eriksgränd 6, 753 10 Uppsala
Lantmäteriet, Gävle - Överföring till Fastighetsregistret vid uppdatering i VicNatur
Bygdegårdsföreningen Societetshuset Källör, c/o Siv Landström, Södra Tullportsgatan 13,
742 32 Östhammar

Inom Länsstyrelsen:

För Notering i Vic Natur, Roine Landin, Samhällsutvecklingsenheten
KUE Handläggare/Byggnadsminnesregistret
Akten